

تحلیل حفظ دستاوردهای فرهنگی، معنوی دفاع مقدس و تأثیرات جنگ نرم بر ساختار آن*

قدسیه شهداد^۱، مصطفی محمودی صاحبی^۲

چکیده

ارزش‌های حاکم در هر جامعه‌ای متأثر از باورهای دینی، اسطوره‌ای، فرهنگی و ملی آن است، دوران دفاع مقدس متأثر از آموزه‌های دینی به‌ویژه قرآن شکل یافته بود، فرهنگ دینی و شهادت‌طلبی به‌عنوان هدف مشترک عموم مردم و عامل پیروزی در جنگ تحمیلی شد، اعتماد راسخ به باورهای دینی، از مهم‌ترین عوامل مؤثر در سلامت روان و عزت‌نفس افراد بوده است، اساس جنگ نرم و هجمله‌های فرهنگی عامل تضعیف ارزش‌ها و باورهای دینی است به‌علاوه اهداف اصلی این طرح تخلیه فرهنگی و از بین بردن آداب اسلامی و سنن جامعه است و مهم‌ترین هجمله در بُعد فرهنگی و سیاسی رخ می‌دهد، برای دستیابی و تسلط کامل، از طریق مخاطب‌شناسی، با روش علمی و روانی به انجام می‌رسد و بدون مقاومت و حساسیت این تغییرات محقق می‌گردد، ضرورت حفظ ارزش‌های معنوی و فرهنگی دفاع مقدس و مقابله با تهاجم فرهنگی ایجاب می‌نماید تا برنامه‌های مَدون و منظمی طراحی و اجرا گردد. لذا ترویج فضائل اخلاقی و گسترش فرهنگ معنوی دفاع مقدس در راستای اهداف و منافع کشور ضروری است، هویت بخشی و عزت‌نفس از مهم‌ترین این برنامه‌ها بوده تا جوانان جایگاه و موقعیت خود را در جامعه دریابند و در امور جاری کشور مشارکت داشته باشند، نسل جوان سرمایه و نیروی فعال کشور است با پر نمودن خلأهای موجود، بها دادن به قشر جوان و ایجاد انگیزه به آنان مانع هرگونه نفوذ و مداخله بیگانگان در کشور می‌گردد.

واژگان کلیدی

دفاع مقدس، تهاجم فرهنگی، جنگ نرم.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۸/۰۲ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۸/۲۶

* این مقاله مستخرج از پایان‌نامه با عنوان «شاخصه‌های اخلاق‌مداری در آیات و روایات و مصادیق آن در دفاع مقدس» است که توسط نویسنده اول و با راهنمایی نویسنده دوم در دانشگاه علوم قرآنی زاهدان نگاشته شده است.

shahdad46@gmail.com

۱. کارشناسی ارشد علوم قرآن دانشگاه علوم قرآنی زاهدان (نویسنده مسئول).

Mahmoodi@theo.usb.ac.ir

۲. استادیار دانشکده الهیات و معارف اسلامی دانشگاه سیستان و بلوچستان.

مقدمه

ارزش‌های حاکم در جامعه متأثر از باورهای دینی است، در طول هشت سال دفاع مقدس، سربازان غیور ایران با روحیه شهادت‌طلبی و عزت‌نفس بر دشمن غلبه نمودند و ثابت کردند که؛ صرفاً با تجهیزات و ابزار جنگی پیروزی حاصل نمی‌گردد، رزمندگان اسلام در جنگ تحمیلی این امر را ثابت نمودند. آمریکا و حامیان دولت بعث که در این جنگ شکست را متحمل شدند و همچنین مهم‌ترین پایگاه در خاورمیانه را ازدست‌داده بودند، طرحی نو و بدون درگیری را تدارک دیدند با استفاده از جامعه‌شناسان و متخصصان مطرح خود، به بررسی و بازنگری اتفاقان جنگ ایران و عراق برآمدند و به این نتیجه رسیدند که کلید موفقیت و پیروزی مردم ایران، روحیه بالای خداباوری و فرهنگ شهادت‌طلبی بوده، بنابراین تمام برنامه‌ها را روی این نقطه مهم و کلیدی متمرکز نمودند تا بدین ترتیب در ابتدا انحرافات عقیدتی و فساد اخلاقی را در جامعه ترویج و گسترش دهند، همچنین جوانان فعال و آینده‌ساز را به نیروهای بی‌تفاوت و منفعل تبدیل نمایند تا مقدمات نفوذ و سلطه آنان مهیا گردد، ضرورت و حفظ ارزش‌های فرهنگی و معنوی دفاع مقدس بسیار حائز اهمیت بوده؛ زیرا برخاسته از ارزش‌های متعالی دین اسلام و فرهنگ جامعه است.

۱. نیاز اصلی جامعه امروز به‌ویژه نسل جوان از طریق تشریح و تبیین، ارزش‌های اخلاقی و معنوی دفاع مقدس.

۲. انتقال این ارزش‌ها و سرمایه‌های معنوی به نسل‌های آینده، سبب جلوگیری از نفوذ بیگانگان در باورها و اعتقادات جامعه می‌گردد که جنگ نرم و تهاجم فرهنگی یکی از مهم‌ترین اهداف آنان است.

لذا، عدم توجه به این امر، گرایش جوانان به الگوها و ضد ارزش‌های غربی را در پی خواهد داشت، خلأها و فضاهای خالی سبب می‌گردد تا تخلیه فرهنگی انجام پذیرد.

پیشینه پژوهش

با توجه به اهمیت موضوع ارزش‌های اعتقادی و انتقال آن به نسل‌های آینده، برخی از پژوهشگران از زوایای مختلف به این موضوع پرداختند اما این پژوهش‌ها کافی نیست، تحقیق و بررسی‌های بیشتری را می‌طلبد به‌ویژه در مورد ارگان‌ها و مراکزی که تعلیم و تربیت کودکان و نوجوانان را بر عهده دارند، خصوصاً اولین جایگاه، کانون محبت، اصلی و مهم آن مادران هستند که نقش اساسی در تعلیم و رشد معنوی فرزندان خود ایفا می‌نمایند لذا با بسترسازی و برجسته نمودن، جایگاه و مقام زن، معرفی الگوهای دینی و ملی به این امر پرداخته شود و سپس تقویت باورهای دینی و هویت بخشی جوانان توسط سازمان‌های رسمی که در امر آموزش و پرورش دخیل هستند.

پژوهش‌های انجام‌شده، در مورد اعتقادات دینی و دفاع مقدس به شرح ذیل است:

۱. دستاوردهای فرهنگی دفاع مقدس، محمدمهدی بهداروند، با موضوع بررسی فضای فرهنگی ایجادشده در ابعاد مختلف و ترویج فرهنگ شهادت‌طلبی و باورهای دینی و توجه به آفت‌های تهدیدکننده ارزیابی شده است و مؤلفه‌های اساسی که در پیامها و سخنرانی‌های امام خمینی می‌یابیم فرهنگی که به تعبیر ایشان ریشه‌های انقلاب اسلامی. فتح فلسطین در آینده و شکسته شدن ابهت ابرقدرت‌ها دران نهفته بود به همین منظور باید امروز دوباره این پیام‌ها مورد بازنگری قرار گیرد که اهداف انقلاب و اعتقادات دینی بارور گردند و آفت‌ها شناسایی شوند؛ پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
۲. علی تقی‌زاده اکبری، کتاب عوامل فرهنگی دفاع مقدس در دو جلد، با تأکید بر وحدت مردمی، حضور روحانیت، تبلیغات، هنر و ادبیات می‌پردازد، بررسی و تحلیل عوامل معنوی دفاع مقدس در حوزه ارزش‌ها و فضایل موضوع، این نوشتار است در ابتدا ارزش‌های اخلاقی تبیین و در ادامه به معرفی فرهنگ شهادت‌طلبی به‌عنوان ارزش‌های برتر اسلامی در سیره شهیدان و رزمندگان دفاع مقدس می‌پردازد؛
۳. حسین متفکر، کتاب جنگ روانی، به بررسی اهداف، ابزار، شیوه و نقش جنگ روانی در عملیات‌های نظامی و ضرورت مقابله با آن را تأکید نموده و همچنین اهمیت جنگ روانی

❖ که امروزه بخش مهمی از فعالیت‌های سیاسی، نظامی، اقتصادی، اجتماعی و تبلیغاتی کشورهای استعماری و استکباری را تشکیل می‌دهد، که درصدد براندازی و تضعیف نظام جمهوری اسلامی هستند، نویسنده ضرورت و اهمیت مقابله با آن را در رأس امور معرفی می‌نماید؛

۴. اسماعیل منصوری لاریجانی، آشنایی با تاریخ دفاع مقدس، نویسنده در این کتاب به پیامدهای دفاع مقدس و نقش فرهنگ ایثار و شهادت‌طلبی در کسب پیروزی‌ها پرداخته است.

۵. خطیبی کوشک، محمد، راهکارهای حفظ و نشر ارزش‌های دفاع مقدس، با اشاره به موضوع حفظ روحیات معنوی دفاع مقدس، ترویج و تقویت اعتقادات، رشد ایمان و معنویت را اساس تربیت معرفی می‌کند؛

۶. حسین علی قلی پور، به معرفی ساختارهای، ارزش‌های فرهنگ عاشورایی، رهبری، وحدت به‌عنوان عوامل معنوی و فرهنگی دفاع مقدس و باورهای دینی پرداخته است.

روش پژوهش

گردآوری اطلاعات به روش کتابخانه‌ای با استفاده از فیش‌برداری و نرم‌افزارهای مرتبط با دفاع مقدس صورت گرفته است، نوشتار پیش رو با روش توصیفی - تحلیلی به بررسی ارزش‌های فرهنگی و معنوی دفاع مقدس، ضرورت حفظ آن و مقابله با جنگ نرم پرداخته است

یافته‌های پژوهش

جنبه جدید نوآوری پژوهش، با توجه به معرفی چالش‌ها و راهکارها در این پژوهش، موارد مهم و اساسی بررسی گردید:

۱. برقراری ارتباط و تربیت دینی صحیح در ابعاد فرهنگ دینی و ملی؛
۲. هویت بخشی و برجسته‌سازی نقش زنان جامعه برای دستیابی به اهداف موردنظر؛
۳. شخصیت‌پردازی و ایجاد خودباوری و اعتمادبه‌نفس به فرزندان برای حفظ ارزش‌های فرهنگی و معنوی دفاع مقدس و عدم نفوذ بیگانه در روح و ذهن سرمایه‌های ملی کشور.

با توجه به تحقیقات انجام‌شده، در این زمینه به شکل پیوسته و غنی پژوهش ارائه نگردیده است لذا پژوهش حاضر در این بُعد جنبه نوآوری دارد.

دفاع مقدس

دفاع؛ در هشت سوره قرآن کریم، آمده است و مشتقات، دَفَعٌ، دَفَعْتُمْ، ادْفَعْ، اِدْفَعْ، اِدْفَعُ؛ که دلالت بر مفهوم، انواع، اهمیت، ارزش و مبانی نظری دفاع دارد؛ و در لغت عربی از ریشه «دَفَع» است، این لفظ در ماده اصلی آن، به معنای دور نمودن چیزی است. اگر دفع با کلمه «الی» متعدی شود به معنای رساندن و پرداختن و اگر با کلمه «عن» متعدی شود به معنای حمایت است. (راغب اصفهانی، ۱۳۹۳: ۳۱۶).

دفاع در اصطلاح

در اصطلاح فقه برای جلوگیری از خطر تجاوز و توطئه‌های دشمنان و متجاوزان تشریح شده و در عرصه‌های گوناگون، نظامی، سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و حتی در امور شخصی با احکام ویژه خود انجام می‌پذیرد (یوسفیان، ۱۳۸۲: ۱۲).

بنابراین نتیجه می‌گیریم که قیام کردن علیه تعدی و تجاوز دشمنان و دفاع از سرزمین، ناموس و اعتقادات هنگامی که مسلمانان موردتهاجم قرار بگیرند و با ظالمان و مستکبرین مقابله کنند، این دفاع مقدس است.

ارزش‌های اخلاقی و معنوی دفاع مقدس

ارزش‌های حاکم در هر جامعه‌ای متأثر از اعتقادات، اسطوره‌ای، فرهنگی و... است، دین اسلام برای مسیر رشد و کمال انسان، ارزش‌های متعالی را معرفی نموده است، از جمله؛ حفظ فطرت انسانی که در قرآن و آموزه‌های دینی بر آن تأکید گردیده است، دوران هشت سال دفاع مقدس متأثر از این آموزه‌های دینی به‌ویژه قرآن شکل گرفت، در دین اسلام دفاع از اعتقادات، ناموس و سرزمین واجب است، بر همین اساس جوانان، با عزمی راسخ با دشمن مقابله کردند، در طول جنگ رزمندگان و اقشار مختلف جامعه در معنویات به چنان بالندگی دست یافته بودند که سالیان متمادی رسیدن به آن مسیر نبود؛ بطوریکه مردان برای جنگ با اشتیاق عازم جبهه‌ها

❖ می‌شدند و کسانی هم که در پشت جبهه بودند، با حمایت‌های مادی و معنوی رزمندگان در پیشبرد اهداف جنگ مشارکت داشتند، آنچه مسلم است حفظ آثار و ارزش‌های دفاع مقدس، عاملی در پیوند نسل گذشته و امروز است. از ویژگی‌های حماسه دفاع مقدس، غلبه بر دشمن وحدت و یکپارچگی مردم بود، همان عاملی که منجر به پیروزی انقلاب اسلامی شد، وحدت طبقات مختلف در هر جامعه، سد محکم و نفوذناپذیری در برابر آسیب‌ها است (تقی‌زاده اکبری و همکاران، ۱۳۸۷: ۱۸۵-۱۸۳). در جنگ تحمیلی آنچه به‌عنوان فرهنگ عمومی و هدف مشترک قرار داشت، دفاع از کشور، تعقیب و تنبیه دشمن متجاوز بود، زمانی که امام راحل (ره) فرمود: «جنگ در رأس امور است» آقشار جامعه جنگ را در اولویت قرار دادند، منافع مادی و شخصی را رها نمودند، فرهنگ جهاد و مبارزه به اوج خود رسیده بود، دست یافتن به خواسته‌ها و موفقیت با حوادث دفاع مقدس پیوند داشت (به‌داروند، ۱۳۹۰: ۲۲۹). یکی از ثمرات دفاع مقدس که بسیار مشهود و قابل تأمل بود و دگرگونی در باورهای قشر جوان را همراه داشت، خودسازی معنوی، تهذیب نفس، از بازترین دستاوردهای دفاع مقدس بود، به‌طوری که حضور جوانان عارف و مُخلص که در میدان شهادت از یکدیگر سبقت می‌گرفتند، دلیل بر این مدعا است (جمالی، ۱۳۹۴: ۱۰۱-۶۴). رشد غیرقابل وصف فضائل اخلاقی، در بین افراد مختلف سنی، قابل ستایش بود، اشخاص جزو هر مسلک و عقیده‌ای بودند مسیر و هدفشان واحد بود، جامعه عاری از هر حزب، گروه و فرقه، فقط به یک مسئله می‌اندیشیدند و آن جنگ و بیرون راندن دشمن متجاوز بود و در این راه از جان و اموال خود، دریغ نمی‌کردند.

۱. فرهنگ شهادت‌طلبی

فرهنگ، مجموعه‌ای از باورها، آرمان‌ها، ارزش‌ها، نمادها و... که حاصل دستاوردهای نسل‌ها، از یک ملت یا دولت، کشور و سرزمین است (احمدی، ۱۳۸۳: ۴۷).

ملت ایران در طول هشت سال دفاع مقدس، به دلیل برخورداری از باورهای دینی، فرهنگ مقاومت و ایثار و همچنین اتحاد و هم‌بستگی، توانست حماسه‌ای را ایجاد کند که دشمن و هم‌پیمانان او را در این جنگ مغلوب نماید و همه طرح‌ها و اهداف آنان را نابود سازد.

عامل پیروزی در جنگ تحمیلی، اعتقاد راسخ به باورهای دینی که با روح همه رزمندگان عجین شده بود و همچنین الگو گرفتن از قیام سیدالشهداء، سبب گردید که رزمندگان از روحیه بالایی برخوردار شوند، با شجاعت و فداکاری با دشمن نبرد کنند، این انگیزه علاوه بر ایستادگی و مقاومت رزمندگان سبب تخریب روحیه دشمن نیز می‌گردید (سالاری، ۱۳۹۶: ۱۱۱).

۲. باورهای دینی و رشد فضائل اخلاقی

همچنین مهم‌ترین و اساسی‌ترین عوامل معنوی و فرهنگی، ایمان قوی نیروهای نظامی، در دوران دفاع مقدس بود علاوه بر آن پابندی به ارزش‌های اخلاقی که ریشه در باورها و اعتقادات آنان داشت، زیرا داوطلبانه عازم جبهه‌ها می‌شدند و این عوامل بر پایداری و صبوری آنان، در مقابل سختی‌های جنگ می‌افزود، بدون هراسی بر دشمن یورش می‌بردند (سالاری، ۱۳۹۶: ۷۰).

۳. فرهنگ عزت‌نفس و خودباوری

از برکات مهم دفاع مقدس، تقویت اعتمادبه‌نفس، خودباوری، به‌ویژه در بین جوانان کشور در تمام ابعاد به مرحله ظهور رسید، در عملیات مختلف ابتکار و نوآوری رزمندگان در ساختن پل‌های شناور، همچنین تغییر کاربری بخش‌هایی از هواپیماهای جنگی توسط سرلشگر بابایی، همه از عزت‌نفس و خودباوری آنان سرچشمه می‌گرفت. *پژوهش‌های علمی و پژوهشی*
راغب اصفهانی می‌گوید؛ عزت همواره باصلابت و شکست‌ناپذیری متقارن است، حالتی که به انسان استواری و محکمی می‌بخشد تا مغلوب هیچ‌چیز و هیچ‌کس نگردد. (راغب اصفهانی، ۱۳۶۳: ۳۳۳).

از مهم‌ترین عوامل مؤثر سلامت روان، عزت‌نفس است، این امر هموار کننده مسیر زندگی در سختی‌ها و مصائب است، همچنین یکی از پیامدهای عزت‌نفس، آرامش روان و خودکنترلی را در انسان افزایش می‌دهد، بدین معنا که؛ هنگام مواجه با دشواری‌ها عاقلانه رفتار نموده،

❖ نه تنها تسلیم شرایط سخت و ناگوار نمی‌شود، بلکه از شرایط موجود نهایت بهره‌برداری را می‌نماید. (میرشاه جعفری و همکاران، ۱۳۸۷: ۲۱۱).

این از الطاف و عنایات خداوند سبحان بود که؛ جوانان غیور، با عزت نفس و خودباوری به میدان جنگ می‌شتافتند؛ و هیچ هراسی از دشمن به دل راه نمی‌دادند و چون سرچشمه عزت خداوند است بنابراین به هر مس که بخواهد عزت می‌بخشد و غیر آن همه ذلت محض است. «...وَلِلَّهِ الْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِ وَلِلْمُؤْمِنِينَ...» (منافقون/۸).

۴. خدا باوری و پایبندی به اصول و فروع دین

آنچه رزمندگان دفاع مقدس را از سربازان دشمن متمایز می‌نمود؛ خدا باوردی و پایبند بودن به اصول و فروع دین بوده است، آنان خود را در جبهه حق می‌دیدند و مبارزه یا دشمن متجاوز را جهاد، در راه خدا می‌دانستند و با این تفکر با دشمن نبرد می‌کردند (مظفری، ۱۳۸۸: ۶۷). همان باوری که مسلمانان در صدر اسلام با فقدان امکانات نظامی و کمترین ابزار جنگی، با دشمن می‌جنگیدند و به خداوند اعتماد داشتند که آن‌ها را یاری می‌نماید، از این وجهه مشترک جوانان ما نیز برخوردار بودند لذا این عامل، بالا رفتن عزت نفس و خودباوری رزمندگان، سبب غلبه بر دشمن گردید.

در جنگ تحمیلی رزمندگان اسلام این جوانان برومند با تمام قوا، در مقابل دشمن ایستادند، به‌ویژه جوانان داوطلب بسیجی عاشقانه در کنار نیروهای مسلح، حضور یافتند و تمام اهداف و برنامه‌های پیش‌بینی شده آنان را به هم‌ریخت، به‌علاوه این فضیلت اخلاقی عامل شکوفایی استعداد های جوانان، در زمینه جنگ، اقتصاد، فرهنگ و... گردید (امیری خراسانی، ۱۳۸۷: ۱۸۱). فرهنگ و ارزش‌های دفاع مقدس در شرایطی کاملاً ویژه و استثنایی با توجه به رهنمودهای امام خمینی (ره) در جامعه شکل گرفت که ترویج و رشد فضائل اخلاقی در بین نوجوانان و جوانان را در پی داشت، فضای معنوی و الهی بر مناطق عملیاتی حاکم بود، به‌طوری‌که این مکان‌ها به دانشگاه‌های بزرگ فرهنگی و اخلاقی تبدیل گردید، جوانان مجذوب فضای حاکم در جبهه‌ها می‌شدند و این آوازه سبب گردید که؛ شخصیت بسیاری از آن‌ها در این مکان شکل بگیرد (عسکری، ۱۳۹۰: ۲). سرانجام پس از هشت سال جنگ و

مقابله با دشمن و به همت رزمندگان در جبهه و حمایت‌های بی‌دریغ تمامی اقشار جامعه، در این جنگ، نابرابر پیروز شدیم، فرهنگ ایثار و شهادت‌طلبی که برگرفته از فضائل اخلاقی در قرآن و آموزه‌های دینی بود، سبب شد مردم ما با کمترین امکانات ولی با ایمان راسخ، خودباوری و اعتمادبه‌نفس به جنگ قیام و دشمن شکست سختی را متحمل گردید و این برای حامیان دولت بعثی و ابرقدرت‌ها غیرقابل درک و هضم بود زیرا در طی این مدت شهرها و اماکن عمومی بمباران نمودند، همچنین در جبهه‌ها نیز از هیچ‌چیز دریغ نکردند، انواع بمب‌های شیمیایی، میکروبی و... استفاده نمودند، ولی یا این همه تهدید و فشار نتوانستند بر نیروی ایمان مردم خدشه وارد و آنان را از صحنه خارج نمایند، اکنون سال‌ها از این ماجرا می‌گذرد، دولت آمریکا با توجه به اینکه کلیه منافع و منابع خود را در ایران از دست داده است و از طریق جنگ تحمیلی هم نتوانست به اهداف خود دست یابد، طرح‌ها و برنامه‌های جدیدی را برای این منظور تدارک دیدند:

۱. طی تحقیقات و بررسی‌های گسترده به این نتیجه رسیدند که؛ محکم‌ترین و مؤثرترین عامل که باعث پیروزی مردم ایران گردید که بر تمام ادوات جنگی و نیروهای فیزیکی غلبه می‌نماید، باورهای دینی و فرهنگ شهادت‌طلبی و... است، ۲؛ بنابراین جنگ نرم را برگزیدند تا بدون هياهو، آرام، مستمر و بدون تحریک و سیاست، اهداف خود را به اجرا بگذارند و این فرهنگ را تخریب نمایند.

جنگ نرم و تضعیف ارزش‌ها و باورها

جنگ نرم هرگونه اقدام نرم روانی، تبلیغات رسانه‌ای که جامعه هدف را نشانه گرفت و بدون درگیری و استفاده از زور و اجبار است (قربانی، ۱۳۸۷).

امروز سرمایه اجتماعی، نقش بسیار مهم‌تر از نوع فیزیکی و انسانی در زمینه حکومتی، سیاسی و افزایش قدرت نرم ایفا می‌کند، بدون این سرمایه، پیمودن مسیر توسعه و تکامل فرهنگی و... دشوار است، به همین دلیل طراحان جنگ نرم می‌کوشند، این سرمایه‌های اجتماعی جامعه هدف را، به طرق مختلف کاهش دهند، به عبارتی؛ پیوند اجتماعی، بین فردی، تعاملات اشخاص با نهادها و سازمان‌ها و گروه‌های اجتماعی را هدف قرار دادند (عبدالله

❖ خانی، موسوی، ۱۳۸۶: ۲۱۲). جنگ نرم اقدامات روانی و تبلیغاتی رسانه‌ای که بدون درگیری نظامی، برای کنترل افکار مردم و تغییر اندیشه و تفکر، جامعه هدف را متزلزل و بی‌ثبات می‌کند، تهدیدات فرهنگی، خطرناک‌ترین نوع جنگ نرم است، برای دستیابی به منافع خود و تأثیرگذاری بر ایمان و اعتقادات مخاطبان است (ماه‌پیشانیان، ۱۳۹۰: ۴۷). عدم دستیابی به اهداف موردنظر از طریق جنگ سخت و حضور مستقیم؛ جنگ نرم بهترین گزینه و امن‌ترین گزینه است:

۱. با حضور نامحسوس در جامعه هدف؛
  ۲. از روش علمی مخاطب شناسی و روانشناسی وارد عمل می‌شود؛
  ۳. بدون سروصدا و عدم متحمل شدن خسارات جانی و مالی؛
  ۴. به‌وسیله خود، افراد جامعه هدف، آن‌ها را تضعیف می‌نماید و همچنین گروه مخاطب را علیه جامعه هدف تحریک می‌کند؛
  ۵. ضد ارزش‌ها را زیبا و مشروع جلوه می‌دهد؛
  ۶. فرهنگ و اهداف موردنظر خود را به جامعه هدف القا می‌کند.
- شایان ذکر است؛ جنگ نرم و روانی از همان صدر اسلام وجود داشته و از عوامل اصلی برخورد با مسلمانان بوده است.

مصادیق و شیوه‌های جنگ نرم

جنگ‌های روانی که در قرآن مطرح گردیده است، به دودسته تقسیم می‌شود، دشمنان صدر اسلام چون توانایی استدلال در مقابل پیامبر (ص) را نداشتند، با ایجاد هیاهو، ناسزاگویی و تمسخر به مقابله و رویارویی با آن حضرت برمی‌خواستند و استفاده از داستان‌ها و اساطیر، بهره‌برداری از اختلافات مسلمانان، ترور شخصیت پیامبر و مؤمنان، همچنین ایجاد رعب، وحشت و تزلزل در اراده مسلمانان، جزو اهداف اصلی دشمن بود. (متفکر، ۱۳۸۱: ۵۷ - ۵۲).

روش دوم جنگ روانی در صدر اسلام

تحریم اقتصادی مسلمانان و پیامبر (ص) به‌عنوان یکی از شیوه‌های جنگ روانی و آهرم فشار علیه پیامبر (ص) و بهره‌برداری از حوادث در چارچوب منافع خود، همچنین دعایه، به‌اصطلاح

امروزی نوعی تبلیغات به شیوه تحریک احساسات و جهت دادن روحیات، القاء از طریق الفاظ یا ابزار دیگر و به‌کارگیری کلمات راست و دروغ و شایعات، حتی از شیوه‌ها و ابزارهای خلاف واقع است، همچنین ارتباط تنگاتنگ بین دعايه و جنگ روانی وجود دارد. (متفکر، ۱۳۸۱: ۷۲-۶۵).

۱. نکته قابل تأمل در جنگ نرم، از صدر اسلام تاکنون وجه اشتراک آن‌ها است، تفاوت در نوع انتقال آن است که؛ در عصر حاضر با توجه به پیشرفت صنعت و فناوری، این امور با ابزار جدید و سریع‌تر به مرحله ظهور می‌رسد.
۲. فشارها و تهدیدات سیاسی و اقتصادی دشمن برای دستیابی به اهداف موردنظر هر روز افزایش می‌یابد.

هدف قرار دادن هویت

در جنگ نرم، نوعی از خودبیگانگی را برای افراد، به‌ویژه جوانان و زنان جامعه هدف به وجود می‌آورند، تهی نمودن فرد از خود واقعی‌اش، ایجاد احساس ناتوانی، به عبارتی کاهش توان بصیرت و بینش است، همچنین به انزوا کشیدن روشنفکران جامعه هدف، تحت تأثیر القانات غربی برای تضعیف دین، به‌طور کلی تمام آفتاب‌ها را نشان می‌گیرند و در چنین حالتی، فرد با شرایط آرمانی یک جامعه سالم بیگانه شده و به مُدگرایی، ستیزه‌گرایی، بی‌اخلاقی، مصرف‌گرایی و بی‌مسئولیتی سوق پیدا می‌کند. (ماه پیشانیان و همکاران، ۱۳۹۰: ۳۱ - ۳۰).

بنابراین بر اساس این برنامه اقدامات لازم را به مرحله اجرا می‌گذارند:

۱. دشمن به‌طور مستقیم وارد جنگ سخت نمی‌شود، بلکه با جنگ نرم به جامعه هدف یورش می‌برد؛
۲. با کمترین هزینه و بدون تلفات جانی، اهداف خود را اجرا می‌نماید؛
۳. با استفاده از گرایش و علائق مخاطب خود، اهداف خود را عملی می‌سازد؛
۴. ضعف‌ها و خلأهای موجود را، با طرح و برنامه دقیق فضاسازی و پر می‌نماید؛
۵. ارزش‌ها و الگوهای موردنظر خود را به جامعه هدف القاء می‌کند.

❖ ابعاد جنگ نرم

تهاجم فرهنگی؛ نفوذ، تحمیل و یا تأخیر رفتارها و الگوها، به عبارتی ارزش‌های فرهنگی مضر بر فرهنگ دیگر است، با هدف جایگزین نمودن، تغییر و تضعیف فرهنگ ملی جامعه موردنظر است، هدف قرار دادن، آداب، سنن و باورهای جامعه موردنظر برای دستیابی به اهداف و منافع تعیین شده باشد.

جنگ نرم در عرصه سیاست

جنگ نرم در حوزه سیاسی، ایجاد بی‌ثباتی و القاء به عدم برنامه‌ریزی دولت برلی رفع مشکلات جامعه و به چالش کشیدن حاکمیت است.

مهم‌ترین اهداف سیاسی در جنگ نرم، عدم کارآیی حکومت دینی، ولایت‌فقیه، ایجاد بدبینی و گسترش جدایی دین از سیاست است همچنین پررنگ جلوه دادن ضعف‌ها و بی‌ارزش بودن خدمات دولت از اصول جنگ نرم در بُعد سیاسی است، از سوی دیگر تشدید اختلافات داخلی به‌ویژه اقوام مختلف را در برنامه‌های اجرایی خود به نمایش می‌گذارند و نخبه‌سازی مصنوعی به‌منظور پیش برد اهداف سیاسی شکل می‌گیرد (اسکندری، ۱۳۹۰: ۱۱۱۰). جذب دانشجویان و متخصصین ایرانی، در آمریکا و اروپای غربی یکی از مهم‌ترین اهداف جنگ نرم در بُعد سیاسی است، همچنین حمایت و اعطای بورس علمی فرهنگی به ایرانیان می‌تواند به‌عنوان تقویت‌کننده برنامه‌ها و فشار برون‌مرزی آمریکا به ایران قرار گیرد، در حال حاضر پیشرفت فناوری‌های برتر یکی از موفقیت‌های جنگ نرم بوده، سرعت رشد و گسترش این تاکتیک‌ها از طریق شبکه‌های ماهواره‌ای، فضای مجازی، شبکه‌های اجتماعی و تولید نرم‌افزارها مورد بهره‌برداری دشمن است. (سراج، اخوان، ۱۳۹۲: ۱۸).

جنگ نرم، تخریب باورهای دینی و هویت ملی

در جنگ نرم هدف عادی‌سازی مفاهیم غیردینی و ترویج فساد و ایجاد بی‌اعتنایی بین مردم و هدف اصلی عدم قبول ولایت‌فقیه از اهداف اصلی آنان است و متأسفانه در این شبکه‌ها، ترویج سبک زندگی غربی، مدگرایی، همه اینها در تعاملات و ارتباطات فردی، خانوادگی، اجتماعی و اعتقادات نقش به‌سزایی ایفا می‌کند و نسلی بیگانه با ملیت، فرهنگ و دین پرورش

می‌یابد. (سراج، اخوان، ۱۳۹۲: ۲۷)؛ بنابراین تلاش در جلب اعتماد مردم از طریق نفوذ فکری، روحی و معنوی در جامعه هدف است، در نتیجه تضعیف قدرت نظام و عدم ثبات در جامعه مدنی است، همچنین تأثیرات برنامه‌های ماهواره‌ای بر روی جوانان عامل روی گردانی از احکام الهی و ترک واجبات، تغییرات بارز در نوع پوشش، افزایش و استفاده از مشروبات الکلی و در نهایت، تخریب فرهنگ ملی و بومی را در پی دارد. (گودرزی و همکاران، ۱۳۹۲: ۳۷)

به‌طور کلی اهداف جنگ نرم در بعد سیاسی عبارت‌اند از:

۱. جلب اعتماد مردم و مشروع جلوه دادن ضد ارزش‌ها؛
۲. شناسایی مخاطب، تحریک احساسات و علائق آن‌ها در جهت اهداف تعیین‌شده؛
۳. مهم‌ترین و اساسی‌ترین هدف، از بین بردن انگیزه، منفعل نمودن قشر جوان و آینده‌سازان؛
۴. القاء ضد ارزش‌ها و فرهنگ غربی به‌عنوان، فرهنگ و ارزش‌های مُدرن و موجه؛
۵. جذب نخبگان و جوانان با استعداد و حمایت از آنان به‌عنوان ابزار جنگ نرم و استفاده در جهت منافع خویش علیه کشور هدف.

تخریب فرهنگ شهادت‌طلبی

هویت مردم ایران برگرفته از فرهنگ اسلامی ایرانی می‌باشد و نقش مهمی در حیات و بقای جامعه ایفا می‌نماید، دشمنان اسلام برای جلوگیری از قدرت نرم ایران و عدم انتقال آن به جوامع بین‌المللی، تهاجم فرهنگی و جنگ نرم را آغاز نموده‌اند تا ارزش‌های هویتی و فرهنگی خود را به جوانان و نیروهای فعال در ایران انتقال دهند و با القاء نامناسب بودن دین اسلام، به‌عنوان اینکه اسلام مخالف با پیشرفت و فناوری است، همچنین ترویج سبک زندگی غربی و جایگزین کردن آن با فرهنگ بومی، یکی از مهم‌ترین اهداف آنان در جنگ نرم است (غلامرضایی، ۱۳۹۴: ۹۲). لذا اولین و مهم‌ترین اقدام آمریکا و دشمنان اسلام، به وجود آوردن گروه‌های تروریستی است، به‌این ترتیب اهداف موردنظر آنان حاصل گردد:

۱. تشکیل گروه‌های تروریستی، داعش، طالبان و...؛
۲. ایجاد قتل، غارت، وحشی‌گری، تجاوز و اعمال غیرانسانی، از طریق گروه‌های شکل‌گرفته؛
۳. ایجاد رعب و وحشت در جوامع بین‌المللی از مسلمانان، به‌منظور عدم گرایش به اسلام؛

- ❖ ۴. جلوگیری از گسترش دین اسلام و عدم الگو گرفتن از مردم ایران؛
۵. مهم‌ترین هدف و برنامه اصلی، از بین بردن باورها و اعتقادات در بین جوانان، برای ایجاد بی‌تفاوتی، گریز از دین و عدم پایبندی به احکام و سنت‌های رایج در کشور.
- در نتیجه
۱. در جوامع بین‌المللی چهره اسلام را زشت و غیر متمدن جلوه دادن؛
  ۲. جلوگیری از اقدامات مبارزه‌طلبانه کشورهای دیگر و الگو گرفتن از ایران جهت سلب تسلط بیگانگان؛
  ۳. گرایش جوانان و سرمایه‌های ملی به سمت ضد ارزش‌ها و فرهنگ غربی جهت تسلط و دست یافتن به منافع و منابع کشور.

ترویج ضد ارزش‌ها

دین اسلام در عصر حاضر، توسط دشمنان مورد تهاجم قرار گرفته است، همه کفر هماهنگ و متحد، تلاش می‌کنند تا ضد ارزش‌ها را جایگزین ارزش‌های ناب اسلامی نمایند و ترویج مفاسد اخلاقی، سرمایه‌های ملی و آینده‌سازان انقلاب اسلامی را به سمت گریز از دین و بی‌اعتنایی به ارزش‌های اسلامی سوق دهند (مرادی، افلاکی فرد، ۱۳۹۳: ۱۸). دشمن برای دستیابی و تسلط کامل، الگوهای رفتاری صحیح و ارزش‌های جامعه هدف را به شکلی نامحسوس، بدون درگیری و خسارت نظامی تغییر داده، بر اساس منافع خویش آن‌ها را هدایت می‌نماید، از طریق رسانه‌های تبلیغاتی، مثل، ماهواره، اینترنت و... اقدام نموده، با کمترین هزینه و بهترین روش اهداف خود را عملی می‌نماید. (غلامرضایی، ۱۳۹۴: ۹۵).

تخلیه فرهنگی

ایجاد حالت بحرانی، عدم تعادل، اغتشاش، اختلال در آداب و رسوم، اخلاقیات، عرف، سبک زندگی، زبان، ارزش‌ها و هنجارها. (فیاض، ۱۳۷۲: ۵۱).

در طبیعت، هنگامی که در فضایی خلأ ایجاد می‌شود، بلافاصله پدیده جدید در آن خلأ حضور می‌یابد، در جنگ نرم نیز، تخلیه فرهنگی نخستین گام برای حضور فرهنگ بیگانه است و

هدف اصلی تخریب بنیان‌های اعتقادی، با ایجاد تردید در آن‌ها، همچنین از بین بردن، قداست دین و شعائر آن، در اولویت قرار دارد و انزوای روحانیت و مبلغان اصلی دین و درنهایت با ترویج فساد و رذایل اخلاقی، جوانان و جامعه را با فرهنگ خود بیگانه می‌کنند. (ولی‌زاده اسماعیلی، ۱۳۸۸: ۶). همان‌طور که مطرح گردید، جنگ نرم برای دستیابی به اهداف سیاسی و تسلط بر جامعه هدف شکل می‌گیرد و مهم‌ترین ابعاد آن در بُعد فرهنگی و سیاسی است، بدون هیاو و مستمر این اتفاق شکل می‌گیرد، مؤثرترین حرکت در این بُعد، گرفتن هویت و تخلیه فرهنگی است؛ نکته مهم و قابل توجه این است که؛ مردم ایران در طول هشت سال دفاع مقدس، مقاومت و ایستادگی در مقابل دشمن بعثی و حامیان او ثابت کردند، با فرهنگ دینی و ملی و روحیه شهادت‌طلبی هیچ ابرقدرتی، نمی‌تواند بر آن‌ها تسلط یابد، آمریکا و دشمنان در این دوران دریافتند، باید با طرح و برنامه‌ریزی جدیدی، امیال و اهداف خود را اجرا نمایند، لذا، درصد راه نفوذ جدید، برآمدند تا به مقصد و مطلوب خود دست یابند:

۱. نفوذ بر فرهنگ و اعتقادات مردم ایران؛
۲. تغییر افکار و عقاید جوانان؛
۳. فروپاشی خانواده‌ها از طریق برنامه‌ها و فیلم‌های ماهواره‌ای؛
۴. تبلیغ فرهنگ غربی و جایگزینی آن در جامعه هدف؛
۵. تخلیه فرهنگی و دینی محور و اساس خانواده، زنان و مادران جامعه هدف؛
۶. مشروع جلوه دادن ضد ارزش‌ها در ارتباطات و تعاملات خانوادگی؛
۷. ترویج مدگرایی و القاء ارزش‌های غربی و از بین بردن فرهنگ و آداب اسلامی.

ضرورت حفظ آثار و ارزش‌های دفاع مقدس و مقابله با تهاجم فرهنگی

اکنون که؛ سال‌ها از دوران دفاع مقدس می‌گذرد، متأسفانه شاهد کم‌رنگ شدن اعتقادات، انگیزه‌ها و بصیرت در جامعه به‌ویژه گروه جوانان هستیم، لذا برای حفظ ارزش‌های دفاع مقدس، باید اقدامات لازم انجام پذیرد، همچنین برای بازیابی، هویت اسلامی ایرانی، اعتقادات دینی نیز باید طرح و برنامه‌های طولانی و مُدوّن در مورد این عناصر تأثیرگذار تهیه و اجرا گردد، به‌ویژه مراکز و نهادهایی که در ترویج فرهنگ ملی و دینی دخیل هستند و در تربیت،

❖ هویت بخشی، عزت‌نفس و اعتقادات دینی، ملی نقش برجسته‌ای دارند. مثل، خانواده، آموزش و پرورش، آموزش عالی، رسانه‌ها، مسئولان و الگوها در ترویج و گسترش باورها و اعتقادات حاکم بر جامعه بسیار تأثیرگذار می‌باشند، فرزندان ما بر اساس آموزه‌های، تربیتی که از ارگان‌ها و نهادهای یادشده دریافت می‌کنند، در ابعاد فرهنگی و معنوی رشد و تکامل می‌یابند.

۱. نقش خانواده در تقویت فرهنگ دینی و ملی دفاع مقدس

یکی از نهادهایی که ساختار اصلی جامعه اسلامی در آن پی‌ریزی می‌گردد و در راستای اهداف الهی رشد و تکامل، سیر طبیعی و سالم خود را می‌تواند طی نماید، خانواده است، به طوری که در قرآن و آموزه‌های دینی تأکید بسیار گردیده که والدین فقط مسئول تأمین نیازهای روحی و جسمی فرزندان خود نیستند بلکه رشد و تکامل در بُعد معنوی آنان را نیز شامل می‌شود، زیرا تغذیه روح و جان و مهیا نمودن فضا برای رشد معنوی، مهم‌ترین وظیفه و رکن اصلی خانواده است، بنابراین والدین برای تربیت، شخصیت‌پردازی و هویت بخشیدن به فرزندان خود در راستای موازین دینی مسئول هستند، کانون خانواده اولین و مهم‌ترین جایگاهی است که؛ فرزندان عادات و اعتقادات را در این محیط کسب می‌نمایند و قابلیت انعطاف و تربیت‌پذیری در این مقطع بسیار قابل توجه است. خانواده در ایجاد و استمرار دین‌باوری، فرهنگ ایثار و شهادت‌طلبی نقش مهمی را ایفا می‌نماید و جایگاه غیررسمی در تربیت و آموزش است، آنچه مسلم است، رشد و تکامل صحیح در ارتقاء سطح آگاهی و هویت خانواده بسیار مؤثر است، عاملی که سبب کمال و یا توقف جامعه و کشور می‌گردد. اعتقادات، الگوها، فضائل و یا رذایلی هستند که کودکان از محیط زندگی کسب می‌نمایند، همان‌طور که در هشت سال دفاع مقدس خانواده‌ها در جنگ و دفاع از سرزمین خود این امر را ثابت نمودند، باتربیت، تشویق و ترغیب اعضای خانواده برای حضور در جبهه‌ها نقش مهمی در پیروزی بر دشمن داشتند، حضور و اشتیاق والدین عامل و انگیزه را در فرزندان آن‌ها به وجود می‌آورد و همه اعضا این امر را جزو وظایف اصلی خود می‌دانستند و عاشقانه در هر طرح و برنامه‌ای برای غلبه بر دشمن و کمک به رزمندگان می‌کوشیدند و ثمره این عملکرد، حضور بیش از حد جوانان در

جبهه‌های حق علیه باطل بود، حضور مادران خانواده در زمینه‌های فرهنگی، اجتماعی، تهیه و تدارک لوازم موردنیاز رزمندگان در جبهه‌ها و... اینها ثمره رشد و تکامل معنوی است که؛ به دیگر اعضای خانواده به‌ویژه جوانان انتقال یافته و با روحیه ایثار و شهادت‌طلبی بر ادوات پیشرفته جنگی دشمن غلبه نمودند بنابراین توجه به تربیت دینی و فرهنگی بسیار لازم و ضروری است هنگامی که خانواده با این دو عنصر بیگانه شود، تسلط و استعمار بر این جامعه بسیار سهل و آسان است. بنابراین بها دادن به شخصیت و جایگاه زنان در جامعه باید در اولویت قرار گرفته تا با گسترش و نشر خودباوری به هویت دینی و اسلامی دست یافته، حافظ اصول و اعتقادات خویش در جامعه باشند. همچنین با استفاده از شیوه‌های مطرح شده در قرآن که زنان الگو و اسوه را معرفی می‌نماید، این بانوان برای دفاع از هویت و اعتقادات خود محکم و استوار قیام نمودند، این‌گونه زنان جامعه را به‌وسیله قیاس نهفته در قرآن، استدلال‌های تاریخی و معرفی بانوان نمونه زمینه رشد و کمال را برای آنان فراهم نماییم. زیرا این مباحث اثبات‌کننده ارزش‌های انسانی پویا همراه با اهمیت تاریخی به‌عنوان پشتیبان و اصول مطرح‌شده است. ابزارهای رسانه‌ای پیشرفته و فراگیر در اختیار کانون‌های ضد اخلاق قرار گرفته که مرکز رشد و تربیت را هدف و محور اصلی برنامه‌های خویش معرفی نمودند، غفلت از این امر خسارات جبران‌ناپذیری را در پی خواهد داشت.

۲. نقش آموزش و پرورش در تقویت فرهنگ دینی و ملی دفاع مقدس

اهمیت و نقش آموزش و پرورش در تربیت جوانان و هویت بخشیدن به آن‌ها بعد از خانواده قابل‌ملاحظه است، برای دستیابی به اهداف موردنظر در راستای هویت و ایجاد اعتمادبه‌نفس باید طبق موازین دینی اقدام نمود، در درجه اول باید برنامه و طرح‌های تربیتی بر اساس فرهنگ حاکم در جامعه طراحی گردد و باید این طرح‌ها استمرار داشته باشد و با تغییر دولت نیز اجرای این برنامه‌ها ادامه یابد، از سوی دیگر مدارس و معلمان مانند چراغ فروزان و راهنما در این مرحله، می‌توانند باشخصیت پردازی کودکان، تکریم و ایجاد اعتمادبه‌نفس، آنان را تربیت نمایند، زیرا تعلیم همراه با تعلّم و هویت بخشی بسیار ماندگار و سازنده است، به همان میزان که کسب علم و رشد در این زمینه نیاز جامعه است فضائل اخلاقی نیز در اولویت است

❖ زیرا جوانان با استعداد و نخبه در صورتی که مقید به آموزه‌های دینی و اعتقادات باشند، با عزمی راسخ در راستای منافع و آرمان‌های کشور تلاش می‌نمایند، بعلاوه این آوازم زمینه‌ساز بینش و آگاهی است و جوان مهیا می‌شود که با بصیرت مسائل و اتفاقات را مورد بررسی قرار دهد. این عوامل باید توأم با عمل ارائه گردد، در دین اسلام ایمان و عمل باهم میزان سنجش است، به عبارتی دیگر در مرحله نخست باید این عناصر در مکان‌های آموزشی اجرا گردد، زیرا موعظه و سخنرانی در این جایگاه و برای این گروه سنی، به اندازه عمل و اجرای فضائل اخلاقی توسط مجریان آموزش و پرورش در مدارس کارساز نیست، زیرا زمینه رشد فضائل اخلاقی و ابعاد معنوی همراه با آموزش و پرورش مهیا می‌گردد، همچنین دانش آموزان با فرهنگ دینی و ملی خود آشنایی کامل پیدا می‌نمایند.

۳. نقش آموزش عالی در تقویت فرهنگ دینی و ملی دفاع مقدس

جوانان پس از گذراندن مقطع متوسطه که با باورها، اعتقادات دینی و ملی آشنا می‌شوند، با ورود به دانشگاه، آشنا شدن با گروه‌ها، فرهنگ‌های مختلف بومی و سنتی کشور، احساس تعلق می‌کنند، همچنین فطرت انسان به‌ویژه جوانان ایجاب می‌نماید که خود را مطرح کنند، دانشگاه‌ها می‌توانند با برنامه‌ها و طرح‌های هدفمند جوانان را در راستای منافع ملی و دینی هدایت و ایجاد انگیزه نمایند با محول کردن تشکلهای دانشگاهی همراه با نظارت مفید می‌توانند اهداف آنان را جهت دهند همچنین با تقویت عزت‌نفس و باورهای دینی جوانان به نقش و جایگاه خود پی برده و مسائل را با عقل استدلال می‌نمایند، آموزش عالی باید با مشارکت سازمان‌های ذی‌صلاح در مورد اشتغال و آینده دانشجویان برنامه‌های مدونی را اجرا نمایند و این سرمایه‌های ملی و فعال را برای اهداف ملی و دینی تربیت کنند، آموزش عالی باید کارخانه انسان‌ساز باشد و از هدر رفتن این سرمایه‌های ملی جلوگیری نماید، زیرا انقلاب اسلامی به‌وسیله جوانان شکل گرفت و سپس در جنگ با حضور فعال خود و با عزت‌نفس از اعتقادات و سرزمین خود دفاع نمودند بنابراین برای حفظ آثار و ارزش‌های دفاع مقدس و فرهنگ دینی، در ابتدای امر باید مسائل و مشکلات جوانان مرتفع گردد، زیرا دشمن از خلأهای موجود نهایت استفاده را می‌نماید. حفظ ارزش‌ها، نیاز به سرمایه‌گذاری در این زمینه

دارد تا نسل جدید، دوباره به فرهنگ، ایثار، شهادت‌طلبی و هویت ملی خود بازگردند، شایسته است در این مورد به شکل جدی و اساسی بازنگری و برنامه‌ریزی گردد تا کشور از نیروی انسانی جوان و فعال تهی نگردد.

لذا توجه به نکات ذیل ضروری است:

۱. نیاز جامعه، اجرای طرح‌های مدون در ابعاد فرهنگی و معنوی بسیار ضروری و قابل تأمل است؛

۲. پر کردن خلأهای موجود و از بین بردن زمینه رشد و گرایش دانشجویان به فرهنگ بیگانه

۳. نظارت و ارزیابی، برنامه‌های فرهنگی برای ارتقاء و متناسب با رشد فرهنگی و معنوی قشر جوان؛

۴. جذب دانشجویان، به‌ویژه نخبگان در سازمان‌ها و مراکز مطرح، به حفظ دستاوردهای دفاع مقدس کمک می‌کند؛

۵. هدایت و جذب این سرمایه‌های ملی و آینده‌ساز، در راستای تربیت و فرهنگ دینی و اسلامی.

بحث و نتیجه‌گیری

برای حفظ ارزش‌های دفاع مقدس و ارزش‌های فرهنگی حاکم بر جامعه اسلامی و مقابله با تهاجم فرهنگی نکات زیر قابل تأمل و پیگیری است:

۱. والدین در ترویج و گسترش باورهای دینی و ملی تلاش نموده و کودکان را با فضائل اخلاقی و فرهنگ دینی آشنا نمایند. کودکان در این مرحله سنی صرفاً این رفتارها را تقلید می‌کنند و زمینه پذیرش در آنها ایجاد می‌شود.

۲. آموزش و پرورش با استفاده از نیروهای باتجربه و متخصص در تربیت دینی و فرهنگ رایج جامعه اقدام نماید، همچنین با شخصیت‌دهی و هویت‌بخشی کودکان، زمینه رشد و تکامل معنوی را در وجودشان ایجاد نماید.

❖ ۳. آموزش عالی، یکی از مهم‌ترین و اساسی‌ترین ارگان‌های آموزشی برای ارتقاء سطح فرهنگی، خودباوری و عزت‌نفس است، لذا آنچه در خانواده و آموزش و پرورش برای رشد معنوی ایجاد شده است، با ورود به دانشگاه این فضائل باید تقویت گردد. بنابراین برای تربیت جوانان سالم و شایسته، برنامه‌های مدون و منظم طراحی گردد، همچنین ایجاد امکانات فرهنگی، ورزشی، هنری، باید افزایش یابد تا جوانان از تفریحات سالم برخوردار گردند و معرفی الگوها و مفاخر فرهنگی مورد توجه قرار گیرد تا زمینه رشد و تقویت باورها و ارزش‌های دینی افزایش یابد و از همه مهم‌تر، سطح آگاهی دینی و سیاسی جامعه باید ارتقاء پیدا کند و خلأهای موجود، در ابعاد فرهنگی پر شود تا فرهنگ بیگانه جایی برای جایگزینی و رشد نیابد و ضد ارزش‌ها در جامعه گسترش پیدا نکند.

دوره سوم، شماره ۲، (پیاپی) ۳۱، پاییز و زمستان ۱۴۰۱

منابع و مأخذ

- امیری خراسانی، احمد (۱۳۸۷). نامه پایدار، مقالات اولین کنگره ادبیات پایداری. تهران: بنیاد حفظ آثار و ارزش‌های دفاع مقدس.
- اسکندری، حمید (۱۳۹۰). *تهدید نرم جنگ نرم*. چاپ اول. تهران: انتشارات بوستان حمید.
- احمدی، علی‌رضا و همکاران (۱۳۸۳). *شناخت فرهنگ، فرهنگ سازمان و مدیریت آن*. انتشارات تولید دانش.
- بهداروند، محمدمهدی (۱۳۹۰). *دستاوردهای فرهنگی دفاع مقدس آفت‌های تهدیدکننده آن*. چاپ دوم. تهران: انتشارات کتاب فردا.
- تقی‌زاده اکبری، علی و همکاران (۱۳۸۷). *عوامل معنوی و فرهنگی دفاع مقدس*. جلد ۲. چاپ اول. قم: زمزمه هدایت.
- جمالی، علی (۱۳۹۴). «تأثیر دستاوردهای فرهنگی دفاع مقدس بر حفظ و استمرار انقلاب اسلامی». *نشریه پاسداری فرهنگی انقلاب اسلامی*. شماره ۱۱: ۱۰۰-۶۳.
- راغب اصفهانی، حسین بن محمد (۱۳۹۳). *مفردات الفاظ قرآن کریم*. چاپ اول. تهران: نشر کتاب.
- سالاری، کبری (۱۳۹۶). *بررسی تأثیرات مؤلفه‌های هویت ایرانی و اسلامی بر رزمندگان در طول جنگ تحمیلی*. پایان‌نامه دانشگاه پیام نور.
- سراج، رضا و محمدجواد بهابادی (۱۳۹۲). «بررسی اهداف رهیافت و عرصه‌های کارکردی جنگ نرم علیه جمهوری اسلامی». *نشریه آفاق امنیت*. شماره ۱۸: ۳۴-۵.
- عسکری، شاداب (۱۳۹۰). *دومین دفاع مقدس انقلاب ایران. مقابله با جنگ نرم*. تهران.
- عبدالله خانی، موسوی (۱۳۸۶). *رویکردها و طرح‌های آمریکا درباره ایران*. تهران: مدرسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین‌المللی معاصر.
- غلامرضایی، علی‌اصغر (۱۳۹۴). «ویژگی هدفمند جنگ نرم. تهاجم بر ساختار فرهنگی». *نشریه رسانه‌های دیداری و شنیداری*. شماره ۲۷: ۱۰۰-۸۵.
- فیاض، محمدمسعود (۱۳۷۲). *درآمدی بر تهاجم فرهنگی غرب*. تهران: انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.

- ❖ گودرزی، طیبه و همکاران (۱۳۹۲). «بررسی تأثیرات جنگ نرم ماهواره بر هویت اجتماعی جوانان». فصلنامه دانش انتظامی کرمانشاه. شماره ۱۵: ۳۳-۴۵.
- میرشاه جعفری، ابراهیم و نجمه تقوی نسب (۱۳۸۷). «اصول بهداشت روانی از منظر صحیفه سجاده». نشریه مطالعات اسلام روان‌شناسی، شماره ۳۰: ۷۸-۹۶.
- مظفری، آیت (۱۳۸۸). «باورهای اساسی پاسداران در دفاع مقدس». نشریه حصون. شماره ۲۱: ۸۰-۶۴.
- متفکر، حسین (۱۳۸۱). فرهنگ روانی. قم: انتشارات زمزم هدایت.
- ماه پیشانیان، مهسا و همکاران (۱۳۹۰). نگاهی جامعه‌شناسی به بستر فرهنگی و زمینه‌های اجتماعی جنگ نرم. مشهد: انتشارات زلال اندیشه.
- مرادی، مریم و حسین افلاکی فرد (۱۳۹۳). تهاجم فرهنگی یا تبادل فرهنگی و عوامل گرایش نوجوانان و نوجوانان به فرهنگ بیگانه. همایش ملی علوم تربیتی و روان‌شناسی.
- ولی‌زاده، اسماعیل (۱۳۸۸). «تهاجم فرهنگی و راه‌های مقابله با آن». نشریه معارف. شماره ۶۹.
- یوسفیان، نعمت‌الله (۱۳۸۲). احکام دفاع و امر به معروف و نهی از منکر. انتشارات یاقوت.
- قربانی‌فر، محمد (۱۳۷۲). درآمدی بر تهاجم فرهنگی غرب. تهران: انتشارات وزارت ارشاد اسلامی.